

חינוך דמוקרטי אל מול חינוך דו-לשוני ורב תרבותי – האם וכיצד ישתלבו?

1. רציונל:

כל מעשה חינוכי הוא מעשה פוליטי מפני שהוא שואף ליצור שינוי, הן בתלמיד והן, בעקיפין, בחברה.

החינוך שעמותת יד ביד ובתי הספר המסונפים אליה מנסים להוביל (וכך גם כל חינוך רב-לשוני ורב-תרבותי), שואף ליצירת חברה שוויונית בה מתקיימים יחד קבוצות שונות (בעיקר הערבים והיהודים בישראל) באופן הרמוני, כך שהכוח בממדיו השונים מחולק באופן שלא משאיר בידי קבוצה אחת יכולת לשלוט באופן גורף על קבוצות אחרות. חינוך זה משתמש במתודות חינוכיות ופדגוגיות המקדשות דיאלוג, היכרות הדדית (אישית, קבוצתית, תרבותית, דתית, שפתית), העצמה, טיפוח הסקרנות והחשיבה הביקורתית אצל התלמידים והמורים, ויצירת קהילה פעילה, אקטיביסטית ותומכת לבית הספר שבמרכזה הוא פועל.

בגישות המסורתיות בחינוך, השינוי התמקד בהקניית ידע לתלמיד, לרוב באופן חד ממדי וחד כיווני, כאשר למורה ולבית הספר הייתה בלעדיות על היקף, כיוון, קצב ואיכות התהליך, ועל החומרים והכלים שבית-הספר הקנה לתלמידיו. גישות מתקדמות בחינוך (ובמסמך זה לא ניכנס להבחנות בין חינוך דמוקרטי, פתוח, מתקדם, הומניסטי וכו') מנסות לערער את פירמידת הכוח החד ממדית הזו ולהעביר לתלמידים תכנים וכלים העשויים להקל עליהם את ההשתלבות בחברה מחד, ולצידם בתודעה, מוטיבציה ויכולות ליזום שינויים בה מאידך. ההוויה והכלים הדמוקרטים הללו, המשמשים את התלמידים כמצע לגדול עליו, העוזרים להם לגדול כאנשים יצירתיים, סקרנים, מודעים ופעילים, עוזרים להם גם בבואם לקיים את הערכים הדמוקרטיים בכיתה, בבית הספר, בקהילה ובחברה בכללותה.

ברור מאלינו אם כך כי השאיפה לשוויון ולחינוך לשוויון (חברתי, לאומי, כלכלי, פוליטי, שפתי, דתי) מחייבת את נטישת סגנון ההוראה והחינוך המסורתיים וההיררכיים, ואת אימוץ דרכי הוראה דמוקרטיות, דיאלוגיות, שוויוניות ואקטיביסטיות.

יותר מכך, העיסוק בחינוך באופן מסורתי והיררכי, בזמן שמטיפים לשוויון בין-לאומי רב-תרבותי שואף לביטול הבדלים מובנים בחברה, הינו תהליך המשדר חוסר אותנטיות לכל השותפים למהלך ובעיקר לתלמידים, ומכאן פוגם במוסריות וביעילות של המאבק למען שינוי ושוויון.

2. שינויים אפשריים הנגזרים מאימוץ דפוסים של חינוך פרוגרסיבי ב"יד-

ביד":

א. תלמידים: חשיפת התלמידים לכלים פדגוגיים חדשניים המעודדים סקרנות ולקיחת אחריות על הלמידה ועל התנהלות ביה"ס, למשל: בחירת מערכת שעות במידה כלשהי של גמישות, הפיכת התלמיד לאחראי על תכנון וביצוע תהליך הלמידה שלו בליווי המורה, סגנון הערכה של השיגי התהליך החינוכי (מבחנים, עבודות חקר, משוב עמיתים), פעילות חברתית (סדנאות דיאלוג בין לאומיות, מעורבות בחיי בית הספר והקהילה, מודל חונכות מורה-תלמיד ותלמיד-תלמיד ועוד).

ב. מורים: יצירת דפוסי שיתוף פעולה בין המורים לבין עצמם ובינם לבין התלמידים במטרה להעשיר את ארגז הכלים שלהם ולהקל עליהם בליווי התלמידים, למשל: הכשרה ולייווי של מורים העובדים בקו (co), הכשרת המורים בכלים דיאלוגיים בהוראה, מורים מגשרים כסגנון להתמודדות עם קשיי משמעת וקשיים חברתיים, מודל חונכות לכל ילד במטרה להעמקת הקשר בין המורה לתלמיד כאמצעי להצמחת שניהם.

ג. בית הספר: אימוץ מודלים גמישים של הוראה וחינוך תאפשר לבתי הספר ליצור מרחבי למידה רב ממדיים בהם התלמידים יוכלו לבחור תחומי עניין ולמידה שונים. מודלים כאלו יקלו על חשיפת התלמידים לשתי השפות ולסגנונות הוראה שונים באופן זורם ולא מאולץ. למשל: מרחב למידה המשותף לחמישים תלמידים במקום שתי כיתות של עשרים וחמישה תלמידים כ"א, המחולק לספר מוקדי פעילות, חקר ולמידה, יצריך פחות אנשי צוות בהיותו דפוס המעודד עבודה עצמאית, וזאת מבלי לוותר על ההוויה הרב תרבותית והדו-לשונית.

חשוב לזכור כי בבתי הספר של יד-ביד כבר מתקיימות רבות מהפרקטיקות של חינוך דמוקרטי (דיאלוג, PBL, מעורבות חברתית) וכי אנחנו לא "ממציאים את הגלגל" כאן, אלא מציעים הרחבה והסדרה של דרך חינוך זו.

3. שאלות:

- א. באיזו מידה אנו מעוניינים ביצירת שינוי מערכתי רחב היקף בבתי הספר שלנו?
- ב. האם השינוי אמור להיות ברוח של אידיאולוגיה חינוכית מסוימת?
- ג. האם אנחנו מעוניינים ביצירת סטנדרטיזציה מסוימת בין בתי הספר השונים?
- ד. אם התשובה לשאלות הנ"ל הינה חיובית, מהו התפקיד של העמותה, אגף פדגוגיה ופורום מנהלים בתהליך זה?

ישנה חשיבות מיוחדת לשאלת רשת בתי הספר של עמותת יד-ביד. האם עצם השתייכות מספר בתי ספר לעמותה הופך אותם לרשת? מהי ההגדרה של רשת בתי ספר? האם הכוונה היא רק ליצירת פלטפורמה כזו או אחרת להחלפת חומרים מקצועיים והודעות שונות, או שמא להבניית קווים דומים להתנהלות

החינוכית והפדגוגית, שגם אם לא יהיו זהים, עדיין יעזרו ליצירת זהות ארגונית ברורה ולא סותרת של רשת בתי הספר? האם קווים אלה יצטמצמו רק לאג'נדה הדו-לשונית רב-תרבותית של העמותה או שיעסקו באספקטים החינוכיים והפדגוגיים גופם?

אם התשובות לשאלות הנ"ל הינן חיוביות באופן כללי (ואם האידיאולוגיה אליה אנחנו מכוונים תהיה ברוח החינוך ההומניסטי-פרוגרסיבי), אזי ישנה חשיבות רבה לבדיקה יסודית של הפעילות של אגף הפדגוגיה והתאמתה לשינוי המוצע, וזאת מתוך ראיית אגף הפדגוגיה כגוף המקצועי המרכזי של העמותה וכמנוף העיקרי להובלת שינויים פדגוגיים ומבניים בבתי הספר.